

OBILA DAVRASIDA

№ 18
(468)
2021-yil
29-aprel
payshanba

www.od-press.uz

Ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy-ma'rifiy gazeta

Gazeta 2012-yil may oyidan chiqa boshlagan.

«ИЛДИЗИ БИЛАН ЧОПИНГЛАР,
дарахтларимиз
камайиб қолмайди...»

3-бет.

«Давлат идораларига мурожаатлар давлат тилида бўлсин, бошқа тилда бўлса давлат тилига таржимаси илова қилинсин, жавоблар давлат тилида бўлсин», деган таклифга Қонунчилик палатаси депутатларининг муносабати

ЯНА ТИЛ ҲИМОЯСИ ҲАҚИДА

« Биз томондан тил борасида ҳеч қандай ён беришлар бўлмаслиги шарт! Ён бериш, келишиш, мураса қилиш сиёсий, ҳарбий, иқтисодий, тижорий масалаларда мумкин ва керак. Лекин тил масаласида эмас!

Тил бу – миллатнинг ўзак томири, илдизи, руҳи!

Илдизни очиб, унга шамол ва қуёш нури тегишини исташмоқда. Илдиз очилса, элни эл қилиб турган асосий омил шамол ва қуёш тифида қурийдими. Кейин қорнингиз тўқ бўладими, устингиз бут бўладими, «Хамер»да юрасизми ёки «Ауди»да, фарқи йўқ, сиз йўқсиз!

Босим ўтказишса, дипломатик йўл тутиб, ривожланган мамлакатларнинг, айни дамда, Россиянинг тил борасидаги сиёсатини ўзларига кўзгу ўларок тутиш керак. Ҳеч қурса, шуни эплэй олсак, ўзбек

тили жуда-жуда юксак мақомларга чиқиб кетади. Чунки у давлатларда кўпсонли халқ тили давлат тилидир, давлат тили эса ҳар томонлама химоялаб қўйилгандир.

Лекин бу масаланинг биринчи босқичи.

Иккинчи босқичи, шубҳасиз, бизнинг иқтисодий ривожланишимиз шарт эканлигига бориб тақалади. Эндиям ривожланмас эканмиз, ҳарбий, иқтисодий жиҳатдан қудратли давлатга айланмас, халқимиз бой бўлмас экан, сиёсий иродамиз ҳам, миллий тилимиз ҳам ҳеч қачон ботир бўлмайди. Буни

унутмаслигимиз керак! (У ёқда ўзга давлатлар космосга кўтарилиб, ойдаги фойдали қазилмаларни ўзлаштиришу Марсга одам олиб чиқиш ҳақида реал режалар тузиб турган бир вақтда, бу ёқда, ерда биз қурган уйларнинг усти шамолда учиб, тўғонларнинг таги тешилиб ётишини ҳеч қайси тилу ҳеч қандай соғлом мантиқ билан изоҳлаб бўлмайди)

Қашшоқ давлатлар нафақат иқтисодий жиҳатдан, балки ҳамма томондан, жумладан, тил томонидан ҳам кучли давлатларга қарам бўлади.

Бу – қонуният! Қонуниятлар билан эса, ҳазиллашиб бўлмайди. Бу ерда «севги-певги» деган туйғулар ўтмайди. Акси тақдирда, юрагимиз тўла муҳаббат, кўзимиз жикка ёш билан ўзгаларнинг тилида сайраб қолишимиз ҳеч гап эмас.

Ўз она тилингни севишу уни ҳимоя қиладиган кучу қудратга эга бўлиш бошқа-бошқа ходисалардир. Лекин уларнинг бири бўлмаса, иккинчиси ҳам узоққа бормайди.

Бировларнинг мушугимизни «пишт» дейишлари ёмон, албатта. Лекин бундай «пишт»ларга эътибор берадиган даражада заиф эканлигимиз – ундан-да ёмон. Уйғониш, уйғониш ва яна уйғониш керак! Йўқса, «пишт»лар ҳадемай еру қўқдан ёмғиру селдек ёғила бошлайди...

Такрор айтишга эҳтиёж сезяпман: тил борасида ҳеч қандай ён бериш мумкин эмас! Ўзбек тили – давлат тили. Тамом, барча мулоқотлар (жумладан, мурожаатлар ҳам) давлат тилида юргизилиши шарт. Бу Ватанда яшаётган барча халқлар давлат тилини ўрганишлари шарт, ниҳоят!

Улуғбек ҲАМДАМ,
филология фанлари доктори

Таҳририят ва газетхон ўртасидаги

«ШЛАКБАУМ» ҚАЧОН КЎТАРИЛАДИ?

Гоҳида муштарийлар обуна учун пулни бир йил олдин тўлаб қўядию, умрбод кутишга маҳкум этилади...

Юртимиз газеталарида чоп этилган бирон-бир мақолани ўқишим керак, деб қидириб қолсангиз таассуфлар бўлсинки, топа олмайсиз. Рўзнома жамоаси меҳнат қилиб, газетани чоп этсаю муштарийлар қўлига етиб бормаса. Баъзилар «одамлар газета ўқимай қўйди», деб нолийди. Яна кимлардир «газетанинг энди кераги йўқ», деб ҳисоблайди. Ҳатто жамиятимизда газета ўқимаслигини айтиб, мақтанадиганлар ҳам топилади.

Айрим ўқирманлар рўзнома етиб келмаслигига таҳририят сабабчи деб ўйлашади. Аксинча, бу ишда таҳририятнинг алоқаси йўқ. Таҳририят газетани нашрга тайёрлайди, таҳрир қилади, кизик мақолалар билан тўлдирди ва чоп этади. Энг асосийси, бу – даврий нашрларни тарқатувчи, муштарийга етказиб берувчи тизимдир. Матбуотни обрўсизлантираётган ҳам, ривожига тўсиқ бўлаётган ҳам айнан мана шу тизимдир.

Бир пайтлар ўқувчи-ёшларнинг сеvimли нашри бўлган «Гунча» ва «Гулхан» журналларининг аҳволи ҳавас қиларли даражада эмас. Юртимизда 10 мингдан зиёд умумий ўрта таълим мактаби бор. Мактабларда 502 минг 42 нафар ўқитувчи 6 миллион 168 минг 198 нафар ўқувчига таълим-тарбия беришади. Бугун давлат бюджетининг жуда катта қисми ушбу соҳага йўналтирилиб, ёшлар таълим-тарбиясига алоҳида эътибор қаратилаётгани ҳам айни ҳақиқат. Лекин... Минг афсуски, мамлакатимиздаги бошқа нуфузли газета-журналлар ўз йўлигаку-я, Халқ таълими вазирлигининг ўзи муассис бўлган нашрлар ададига қараб, бугун ҳам бу борада бирор ёруғ сўз дейишга ожизмиз.

Мана, эътибор қилинг. 2021 йил бошида:

«Маърифат» газетаси — 7681 та.

«Учитель Узбекистана» газетаси — 1 987 та.

«Гулхан» журналы — 1 900 та.

«Тонг юлдузи» газетаси — 2 013 та.

«Гунча» журналы — 3 000 та.

Юқоридаги газета-журналлар жами ададини ҳисоблаганда, ҳаммаси 17 мингга етмайди. Бундан англашиладики, ҳар 372 минг нафар болага, ҳар 30 минг ўқитувчига ёки ҳар 30 минг бошланғич синф ўқувчисига бор-йўғи бир дона нашр тўғри келади, – дея ёзган Ҳикматилло Қодиров.

Дарҳақиқат, ўқиладиган газеталарнинг адади жуда ҳам кам, лекин ўқилади. Муштарийлар интизор кутади, излаб топади. Кўп нусхада чиқаётган айрим газеталар хорижга экспорт қилинаётган помидорларнинг тагига таглик вазифасини ўтамоқда. Ҳақиқатлар ёзиладиган, халқ манфаатларини ўйлайдиган газеталар негадир ўқувчилар қўлига етиб бормайди.

«Тафаккур», «Шарқ юлдузи», «Хуррият», «Ишонч», «Маърифат», «Оила даврасида», «Ўзбекистон адабиёти ва сўнати» каби нашрларни матбуот дўконларидан кундузи чироқ ёки ҳам топа олмайсиз. Вилоятлардаги матбуот тарқатувчи киоскалар газета тарқатишни четга суриб, озиқ-овқат, ичимликлар, нос-тамаки сотиш бизнесини йўлга қўйишган. Бу иш учун тегишли ташкилотлар масъулларига саволларим бисёр, лекин улар билан боғланишнинг умуман имкони бўлмади. Ижтимоий тармоқда ўқитувчи

ёхуд шифокорнинг биргина хатоси бўлса ҳам шов-шув кўтариладию, ойлаб, йиллаб обуначисини сарсон қилганлар ҳақида ҳеч жойда ёзилмайди!

Ижтимоий-сиёсий газеталарнинг чакана савдоси йил сайин камайиб бормоқда. Сабаби, матбуот дўконларида бу турдаги нашрларнинг сотуви буюртма асосида йўлга қўйилган. Дейлик, мижоз келиб, матбуот

Ўқиладиган газеталарнинг адади жуда ҳам кам, лекин ўқилади. Муштарийлар интизор кутади. Ҳақиқатлар ёзиладиган, халқ манфаатларини ўйлайдиган газеталар негадир ўқувчилар қўлига етиб бормайди.

дўконидан бирор сиёсий нашрни сўраса, «Бир йил мобайнида, доимий сотиб оламан десангиз, буюртма бериб, олиб келамиз, бир-иккитагина сонини олиб келолмаймиз», дейди. Бу эса, давлатимиз сиёсатини тарғиб этадиган муҳим минбар – ижтимоий-сиёсий нашрлар сотувини тобора камайтирмоқда. Матбуот киоскларини газетани сотишдан эмас, сотмасликдан манфаатдордек туюлади. (Чунки таҳририят газетасини чакана савдога чиқариб, сотилмаганини қайтариб олганда ҳам газета нархининг 20 фоизи миқдоридан ҳақ тўлайди!) Нашрларни тарқатувчи ва етказиб берувчилар обуна мавсумида худди депутатларимиз каби бир уйғонади, бизнинг корхона орқали сеvimли газетангизга обуна бўлинг, деб ўз хизматини таклиф қилади. Иши битгач эса, қорасини кўрсатмайди.

Муслимбек ЙЎЛДОШЕВ – Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган маданият ходими, «Олтин қалам» Миллий мукофоти совриндори:

– Шаҳримиздаги кўплаб матбуот дўконлари аксарият бу марказий газеталарни сотмайди, сотса бир-икки дона бўлгани учун зумда тугаб қолади. Баъзан ўзим сеvim ва кутиб ўқийдиган «Ўз-

деб фикрлайдиганлар – нодонлардир. Бугунги ҳаётимизда кўпчилик «босма нашрларнинг мавқеи йўқолди, энди газета ўқиш учун вақт сарфлаш керак эмас», – деб ўйлашади. Газета айнан шу ҳаётни камраб олади. Лекин ҳозирги матбуотимизнинг шашти пасайган. Ҳозирги «Ўзбекистон адабиёти ва сўнати» газетаси 1980 йилда бир миллион обуначига эга эди. Матбуот дўконлари олдида турнақатор навбатда турардик.

Матбуот киоскаларига чикиб тураман, айрим газеталарни, дарҳақиқат, топа олмайман. «Йўқ, келмай қўйган», «чикмаяпти», дейишади. Почта хизматлари ўз вазифасини сидкидилдан бажарса – олам гулистон!

Иброҳим РИХСИБОЕВ – китобхон:

– Кўчалардаги матбуот расталаридан ўқувчиларга керакли адабий нашрларни топа олмаймиз. Мисол учун «Тафаккур», «Шарқ юлдузи», «Маърифат»га ўхшаш нашрларга кўзимиз тушмаяпти. «Бунинг сабаби нимада?» кабилидаги саволлар бугунги газетхон-журналхонларимизда жуда кўплаб пайдо бўляпти. Ёки диний мавзудаги нашрлар, яъни «Ҳидоят», «Ислом нури» номли нашрлар ҳам кўринмайди.

Ёшларимиз сеvim мутулаа қиладиган «Тонг юлдузи», «Гулхан», «Ёшлик» каби нашрларни тополмаётган ёшларимиз кўпаймоқда. Менинг фикримча, бу муаммонинг асл сабаби обунани йўққа чиқарганимиз бўлса керак.

Матбуотни эскирди, деб аташга шошилмаслик керак назаримда. Америкада интернет тармоқлари буткул такомиллашган бўлса-да, у ердагилар ҳеч қачон оммавий нашрлардан воз кечишмаган. Бу гапим кимларгадир эриш туюлаётган бўлса, уларга тасвирга олинган кинофильмларни томоша қилишларини тавсия этаман. Матбуот тарқатувчилари мудом уй эгаларига газета ташлаб кетаётган сахналарга кўзингиз тушади.

Феруза НАЗРУЛЛАЕВА – матбуот дўкони сотувчиси:

– Жуда кўп газета ва журналларни сўраб келишади. Айрим инсонлар бир газетани сўраб, бир кунда бир неча бор келиб кетишади. Узоқ қидириб топган газетасини ёки сеvimли газетасининг янги сонини қўлига олгандаги қувончини кўриб хурсанд бўламан. Бир инсон бор. Кўчаларни супуради, меҳнатдан қайтмайди. Озроқ пул топади. Лекин ўқишга, илм-маърифатга жуда қизиқади. Кунда топган пулидан газета олиб қайтади уйига.

Кўнгилочар нашрларни эмас, балки тахлилий-танқидий мақолалар бериладиган газеталарни кўпроқ сўрашади. Айрим газеталарнинг ёпилишига бутунлай қаршиман. Ҳар бир нашрнинг ўз мухлиси бор. Ўқийдиган инсонлар кўп. Чекка қишлоқларда айрим жойларда ҳатто телефонда гаплашиш учун алоқа яхши ишламайди. Ўша ерларга газета етиб борса, албатта ўқилишига ишонаман.

Азизбек АБДУМАЛИК

бекистон адабиёти ва сўнати» газетасини қидириб қоламан. Шунда атрофдаги анча жойни айланиб, матбуот дўконларини суриштириб чиқаман. Йўқ! Дўкон ичидан: «Ўзи бир дона келади, кечанинг ўзида сотилиб кетган», деган гап эшитилади. Ҳеч чора топмаганимдан кейин таҳририятга газета сўраб бораман...

Одамлар газета ўқимайди, журнал мутулаа қилмайди, деймизу, аммо саноклигина муштарийлар учун ҳам улардан баҳраманд бўлишга имкон қолдирмаймиз. Ҳамма нарсани ўйлаб топамиз. Инновациялар ҳақида гапирарамиз, ёзамиз, даъват қиламизу, оддий газета-журнал тарқатиш ишини бир тизимга солиб қўя олмаймиз. Арзимаган уч-тўрт юз сўм турган газеталаримизни минглаб сўмларга сотиб олишга оғринса ҳам, излаган, ўқишни истаган, янгиликлардан хабардор бўлгиси келган ва замон билан ҳамнафас бўлишни хоҳлаган муштарийларни ўйламаймиз. Аслида кимдир бунга жиддийроқ қарайдиган бўлса, унчалик қийин бўлмаса керак бу иш. Ҳамма ҳам электрон газеталарни ўқишнинг имконини қилолмаса, хоҳласа ҳам эппололмаса, газета тополмаса...

Дадахон ҲАСАН — Халқаро Аҳмад Яссавий мукофоти совриндори, шоир ва ҳофиз:

– Газета инсоннинг тафаккурини чархловчи ноёб қуролдир. Ватанда газета бўлиши керак, журнал бўлиши керак, албатта. Энди ҳозир интернет чикиб, айрим инсонлар газета керак эмас, ҳамма нарса интернетда, деб бонг уришяпти. Газета керак эмас,

Маълумотларга кўра, битта дарахт йилига 15 минг литргача сувни тупроқда сақлайди. Дарахтларнинг атроф-муҳитга бераётган фойдаси туфайли мегаполислар ҳар йили 150 миллион долларга яқин маблағни тежайди.

Дарахтлар шаҳар ҳавосини 2-8 даражага салқинроқ қилади. Жаҳон банки маълумотларига кўра, Ўзбекистон ҳудудининг фақатгина 7,5 фоизи табиий ўрмонлар билан қопланган. Дунё мамлакатларида эса бу кўрсаткич ўртача олганда 30 фоизни ташкил қилади.

Афсуски, Ўзбекистонда дарахтларни асраш, атроф-муҳитга бўлган муносабатни ўзгартириш масаласи доимий равишда кўтарилиб келинса ҳам, ноқонуний дарахт кесиш ҳолати юз берганидан, дарахт кесилиб саранжомлаб бўлингандан кейин кизгин ва жонкуярлик билан муҳофаза қилишдан нарига ўтмаяпмиз. Наридан бора жаримага тортяпмиз, лекин ўша 80-100 йиллик дарахтни яна шундай ҳолга келтиришнинг ўзи бўлмайди-ку! Бунга яна 80-100 йил керак ахир. Шундай экан, атроф-муҳит ва дарахтлар ҳимоясида оқибат билан шуғулланиш эмас, кўпроқ олдини олишга бор диққат-эътиборни қаратиш вақти етмадими?

Ортада қолган биргина 2020 йилда Ўзбекистон бўйлаб жами **7812 туп дарахт ноқонуний кесилган** ва жамиятга **15,3 миллиард сўмлик зарар** етказилган.

МУСАФФО ОСМОНИМИЗГА «ТУТУН» ХАВФИ

2021 йил январда Сергели туманида 14 туп дарахт ноқонуний тарзда илдизи билан кўпориб ташланди. Етказилган зарар 151 млн. 194 минг сўмга баҳоланган.

Тошкент шаҳар экология бошқармаси хабарига кўра, Сергели тумани, Спутник 4 мавзеси 406 уй олдида жами 14 туп ҳар хил турдаги дарахтлар ҳеч қандай рухсатномасиз илдиз қисмидан кўпориб ташланган.

Ўрганишлар натижасида кесилган дарахтлар Toshkent Industrial Export Center қурилиш майдонига олиб кирилгани ва улардан олтигаси кўчириб ўтказилгани аниқланган. Ҳолат юзасидан ўсимлик дунёсига жами 151 млн. 194 минг сўм зарар етказилгани маълум қилинган ва тўпланган ҳужжатлар ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларига юборилган.

Яна бир мисол, шу йилнинг январь ойида Экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш инспекциясининг ҳулосасисиз, Қарши шаҳар ҳокимлиги томонидан 10 гектар майдонда кичик саноат зонасини барпо этиш учун 2874 туп дарахт ноқонуний кесиб юборилган.

Экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш инспекцияси Давлат экология қўмитаси ва Қашқадарё вилояти ҳудудий бошқармаси инспекторлари белгиланган манзил бўйича мурожаатни ўрганиб чиқдилар. Ўрганиш натижаларига кўра, вилоят ҳокими қарорига асосан ажратилган 10 гектар ер майдонида Кичик саноат зонаси ташкил этилаётган бўлган. Мазкур ҳудуддаги 2 874 туп ҳар хил турдаги дарахтлар давлат рақами (555 SA 70) эксковатор техника воситаси ёрдамида илдизи билан кўпориб аниқланди ва ҳолат юзасидан далолатнома тузилди.

Экология қўмитаси матбуот хизмати маълумотларига кўра, Қарши шаҳар қурилиш бўлимининг 2020 йил 23 ноябрдаги Қарши шаҳар «Буюк Турон» МФЙ Буюк Турон кўчасида ташкил этилаётган «Кичик саноат зонаси» ҳудудидаги экинзор ва дарахтларни тағ қисмидан олиб ташлаш тўғрисидаги мурожаатига жавобан Қарши шаҳар Экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш инспекцияси томонидан дарахт ва буталарни кесиш тартиби кўрсатиб ўтилган ҳолда, **дарахт ва буталарни кесишга рухсат берилмаган.**

Шу билан бирга, ажратилган 10 гектар ер майдонида ташкил этилаётган Кичик саноат зонаси бўйича Давлат

Атроф-муҳит ва дарахтлар ҳимоясида оқибат билан шуғулланиш эмас, кўпроқ олдини олишга бор диққат-эътиборни қаратиш вақти етмадими?

экология қўмитасининг экологик ҳулосаси олинмаганлиги аниқланган. Ушбу ҳудуддаги 12 гектар ердан аҳоли фойдаланиб келган.

Ҳўш, муаммо нимадан келиб чиқпти. Одамлар ерни бўлиб-бўлиб олган, лекин олгани тўғрисида ҳеч қандай ҳужжат йўқ. Аҳолининг агар томорқа ҳудуди бўлганида у мевали дарахтлар ўзининг мулки ҳисобланар эди. Хоҳласа кесиши мумкин эди унда. Лекин ўша ер кадастр ҳужжатларида белгиланмагани сабабли, бу табиат мулки ҳисобланади ва давлатнинг захира ери саналади. Шу пайтгача ҳам захира ери ҳисобланган, лекин аҳоли ундан фойдаланиб келаверган.

Бу ерда Қарши шаҳар ҳокимлиги томонидан ҳам ноқонуний ҳолатга йўл қўйилган. Чунки захира ерини аҳоли фойдаланишига бериш мумкин эмас. Бундан ташқари, Қашқадарёдаги экология инспекцияси чалғитилгани ва бу аҳолининг томорқа ери деб келингани айтилмоқда. Бироқ ҳужжатлар текширилганда ернинг фақат 3 гектарида 24 минг дарахт борлиги аниқланган (қол-

ган 7 гектар ердаги дарахтлар сони сурштирилмоқда), улардан 2 874 тупи кесиб ташланган. Қолганлари сақлаб қолинган.

Кейинги ҳолатга тўхталадиган бўлсак, Самарқанд туманида жойлашган Сулфакабутак маҳалласининг Сулфакабутак ва Х.Ғиёсов кўчалари кесишган қисмида, яъни чойхона бурчагида 2021 йил 7 февраль куни бир туп қимматбаҳо чинор дарахти кесилгани ҳақидаги хабар юзасидан экологик рейд ўтказилди.

Чинор дарахти кесилган манзилга Ўзбекистон Экологик партияси Самарқанд вилояти партия ташкилоти ходимлари, вилоят экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш бошқармаси ходимлари келиб, ҳақиқатан ҳам бир туп чинор дарахти тагидан кесилгани ва тўнқаси илдизи билан қовлаб олиб ташланганига гувоҳ бўлишди.

Ўрганиш давомида маълум бўлишича, ушбу чинор дарахти кўчани кенгайтириш мақсадида туман автотўл қорхонаси бошлиғи С.Алиев ва бошқа масъуллар топшириғига асосан **ноқонуний тарзда кесиб ташланган.**

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 18 февралдаги қарорига кўра, қимматбаҳо дарахт ва буталар қаторига 78 турдаги ўсимликлар киритилган. Шу жумладан чинор, тол, эман ва сарв қимматбаҳо дарахтлар ҳисобланади.

Экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси раиси ўринбосари Ислонбек Боқижонов:

«Ўтган 2020 йилда экологик назорат тадбирлари натижасида 3890 та ҳуқуқбузарлик аниқланиб, жами 7812 туп дарахт, шундан 3428 туп қимматбаҳо дарахт ноқонуний кесилгани учун 136 нафар мансабдор шахсга 4,5 млрд. сўм жарима солинди ва 15,3 млрд. сўмлик етказилган зарар аниқланди.

Мораторий даврида қарийб 5609 та жисмоний ва юридик шахсдан қимматбаҳо дарахтлар ва ўрмон фондига кирмайдиган турли дарахтлар кесилиши бўйича ариза тушган. Бу мурожаатларда 258 минг дарахт тупини кесиш масаласи кўтарилган. Шундан 182 минг туп қимматбаҳо дарахт кесилиши рад этилган.

Ижтимоий тармоқларда йил давомида 400 га яқин дарахт кесилиши бўйича танкидий материал чиққан. Бу – дарахт кесилишининг олдини олиш бўйича ишларимизга яхши самара кўрсатяпти», – дея маълумот берган эди йиллик ҳисоботда.

ЎЗИ ДАРАХТ КЕСИШ МУМКИНИМИ?

Объектив сабабларга кўра, дарахтларни кесишга мутлақо тақиқ қўйиш мумкин эмас. Шу сабабли, қуриган ёки одамлар ва уларнинг мулки хавфсизлигига таҳдид соладиган дарахтлар ва буталарга нисбатан мораторий қўлланилмайди.

Уларни кесиш учун ҳокимликнинг қарори ва Давлат экология қўмитаси идораларининг розилиги талаб этилади. Бугунги кунда кесиш ишларини фақат ободонлаштириш бўлимлари амалга ошириши мумкин.

Био ва коммуникацияларни қуриш ва реконструкция қилиш учун ҳам дарахтларни кесиш мумкин. Бунинг учун ҳокимликнинг Давлат экология қўмитаси билан келишилган қарори бўлиши керак. Иложи бўлса, дарахтлар ва буталарни қайта тиклаш керак. Йўқотилган қисми эса бир дарахтга 10 туп кўчат нисбатида қопланади.

ҚАРОР БОР, ИЖРОСИ ЭСА...

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 3 февралдаги фармони билан мамлакатимизда давлат ўрмон фондига кирмайдиган дарахт ва буталарнинг қимматбаҳо навлари кесилишига жорий этилган мораторийнинг амал қилиш муддати 2021 йил 31 декабргача узайтирилган.

Ҳужжат билан ҳар бир кесилган дарахт ва буталар учун компенсация тарзида 10 туп қимматлиги жиҳатидан кесиладиган дарахт ва буталардан кам бўлмаган, йирик ўлчамли кўчат экиш ҳамда уларни камида икки йил давомида парвариш қилиш мажбурияти киритилган.

Шунингдек, ноқонуний кесилган дарахт ва буталар учун эса уч йил давомида парваришлар шарти билан 100 туп кўчат экиш мажбурий этиб белгиланган. Дарахт ва буталарнинг кесилишига жорий этилган мораторий талабларига риоя этилиши устидан жамоатчилик назоратини кучайтириш мақсадида дарахт ва буталарнинг ноқонуний кесилишини аниқлаган ёки олдини олган фуқароларни рағбатлантириш тизими жорий этилди.

«Юртни, маҳалла – кўчаларни ободонлаштириш, манзарали дарахтлар экиш ортидан тоза экологиямизни асраб қолишимиз мумкин. Бошқа йўл йўқ!» – дея алоҳида таъкидлаган эди давлатимиз раҳбари.

Бундан кўриниб турибдики, дарахтларнинг ноқонуний кесилиши давлат сиёсатига ҳам мутлақо зиддир! Бироқ, мораторий даврида қарийб 5609 та жисмоний ва юридик шахсдан қимматбаҳо дарахтлар ва турли ўрмон фондига кирмайдиган дарахтлар кесилиши бўйича ариза тушганидан битта ҳулоса чиқариш мумкин: ижро оқсаяпти. Айрим мутасадди ташкилотларнинг масъулиятсизлиги ҳамда муаммони охиригача ўрганишга эринаётгани ортидан ўзига захарли газларни ютиб, тоза ҳаво чиқариб берадиган дарахтлар ваҳшийларча кўпориб ташланмоқда.

Айрим ташкилотлар томонидан ноқонуний кесилгани аниқланди, деб хабарлар чиқади, кесганлар қандай жазолангани ҳақида, қанча дарахт экиб, қандай парвариш қилаётгани тўғрисида негадир ОАВга кўп ҳам маълум қилинмайди.

Хуллас, саволлар жуда кўп...

Аброр ПОЁНОВ

Бу ғайриоддий болалар ҳақида дастлаб ҳайрат ва хавотирга тушган ота-оналар сўз очишди. Тўғри, ота ёки она учун унинг фарзанди ҳамиша бошқалардан кўра энг зўр, энг ноёб, энг... энг... туюлади. Ота-оналарнинг овозига тарбиячилар ва мактаб ўқитувчиларининг ҳайрат ва хавотири ҳам қўшилганидан кейин, аён бўлдики: бу бекорчи гаплар эмас, онда-сонда учрайдиган феномен ҳам эмас ва, қолаверса, алоҳида таълим-тарбиянинг ҳосиласи ҳам эмас.

ФАКТ: САЙЁРАМИЗДА ЯНГИ ОДАМЛАР

Буни биргина биз сезганимиз йўқ, кўпчилик сезяпти: қандайдир бошқача янги авлод вояга етиб келмоқда. «Кейинги пайтларда болам менга ўлимга қандай муносабатда бўлишни ўргатяпти, холбуки мен унга ўргатишим керак, – дейди биров. – Бу масалаларда у барқарор ишончга эга, мен эса шунча йил яшаб, ҳали бундай ишончга эга бўлолганим йўқ». Яна кимдир боласи ҳақида айтади: «Унинг фикри содда ва равшан – у ҳамма ўлганларнинг ортага қайтиб келишига ишонади. У бобосига таскин беради – ҳечқиси йўқ, ҳозир қариган бўлсангиз, кейин яна янги, ёш бўласиз. Ўлган итимизнинг қабрига қараб, йиғласам, мени хотиржам қилади – у қайтади, чириydi, жимирлайди, майса бўлиб кўкаради, янгиланади, дейди». «Ўғлим жуда ёмон гаплашади. Болагинам. Аммо баъзан шундай туюладики, у мени ва менинг хис-туйғуларимни очик-равшан кўриб турадигандай, – дейди учинчи бир одам. – Яна шундай туюладики, у биздан кўра кўпроқ нарсани англайди ва бу дунёга нега келганини, ўз вазифасини билади». Яна бир одам ҳайратланади: «Гоҳида бу гўдак менга тушунарсиз бўлган нарсаларни гапирди, билмадим, у буларни қайдан олган экан? Болалар боғчасида унга зўрға чидашади: у бакиришларига жавобан ҳайратланиб қараши ва: «Ўзи нима учун бакиряпсиз?» – деб сўраши мумкин. Турган гапки, тарбиячи довдираб қолади ва янада баттар қичқиради. Буни бола тушуна олмайди».

Ўқитувчилар ҳам ғалати болалар пайдо бўлганини таъкидлашмоқда. Оқил, ўзига ишонадиган, мавжуд ақидалар ва қоидаларни тан олмайдиган болалар. Андозаларга мос келмайдиган, бошқариб бўлмайдиган болалар.

Бу болалар гўё уларни ушлаб турган занжирларни узганга ўхшайди. Катталарнинг фикри билан ҳисоблашмайдилар, катталарнинг обрў-иззатига, меъёрларига парво қилмайдилар, шунчаки дарс ўртасида сўрамасдан ташқарига чиқиб кетаверишлари мумкин. Ўқитувчининг кўзига тик қараб, нотўғри ўқитаётганлигини ҳам айтиб кетаверадилар. Бундайлар жуда кўп.

«УЧ»ГА ЎҚИЙДИ, АММО АҚЛЛИ

Ўтган асрнинг 80-йилларида бутун дунёдаги саломатлик марказлари ва психологик марказларда ташвишга тушган ота-оналар фарзандларининг хулқ-атворидан арз қилиб, мурожаат қила бошлашди. Ҳамма гап бир нарсага келиб тақалаётганди. Бола билан нормал муносабат ўрнатишнинг иложи йўқ. Ўқимайди, гапга кирмайди, тарбиявий чора-тадбирларга парво қилмайди. Бундан хавотирга тушадиган ҳеч нарса йўқдай эди: «муаммоли» болалар ҳамма замонларда ҳам бўлган. Уларни тўғри йўлга солиш учун ҳам ўқитувчилар, тарбиячилар, шифокорлар, психологлар бор.

«Муаммоли» болаларни синчковлик билан текширишди. Ҳайратли ҳодиса маълум бўлди: бу болаларнинг заковат даражасини текшириш натижалари ҳамиша юқори бўлиб чиқди, холбуки

уларнинг аксарияти мактабда зўрға «уч»га ўқишарди. Шундай қилиб, маълум бўлдики, бу болалар ақлли, ривожланган, аммо одадий хулқ-атвор кўникмаларига риоя қилишни истамайдилар – энди уларни нима қилиш керак?

Бундай болалар қандайдир ўзларининг қонунлари ва қоидаларига риоя қилаётгандай эдилар. «Янги» болаларни улар қизиқадиган ишдан ажратиб бўлмайди, қийинчиликлар уларни тўхтата олмайди, аксинча, улар бундан баттар ишга берилишади. Улар жуда тиришқоқ ҳамда, то қизиқишларини қондирмагунча ёки олдига қўйилган вазифасини бажармагунча, тинмай ўзи мўлжаллаган йўналишда ишлайверади. Асосий нарса маълум бўлди. Уларнинг номутаносиб хулқ-атвори касалликнинг натижаси эмас, уларга бўлган муносабатдан оғринганликлари туфайлидир. Болаларнинг исёни катталарнинг қутқулаши туфайлидир. Болалар эса ўзларининг ўзликларини сақлаш, ўз билганларича қолиш учун курашадилар, холос.

ЁНИНГИЗДАГИ ЁШ ИНСОНГА ДИҚҚАТ ҚИЛИНГ!

Энди мақолани ўқишни тўхтатинг-да, ўғлингиз, кизингиз, жиянингиз ёки набирангизнинг олдига келинг. Унинг кўзларига каранг. Агар унинг кўзларида донишманднинг хотиржам нигоҳини пайқасангиз ва у гўё сизни очик турган китобни ўқигандай ўқий бошласа – қаршингизда янги замон боласи турибди.

Бу – афсона ёки асосиз шов-шув эмас. Бу ҳақда том-том китоблар ёзилмоқда. Индиго болалари муаммоси Бирлашган Миллатлар Ташкилотида алоҳида муҳокама қилинди, тадқиқотчиларнинг маърузалари тингланди. Интернетда миллиардлаб саҳифа ёзилмоқда, биргина рус тилида икки ярим миллион саҳифа материал мавжуд. «Google» сингари қидирув сайтларидан бирида, «Indigo» сўзини киритиб, излаб кўришингиз мумкин.

«Индиго болалари» номли машҳур бестселлернинг муаллифлари Ли Кэррол ва Ян Тоубер «янги» болаларнинг ўнта энг кўп тарқалган сифатини санашади.

1. Гўдак бу оламга ўзининг шохоналигини англаган ҳолда келади (*ва кўпинча ўзини шунга муносиб тарзда тутуди*).

ИНДИГО

Курраи Заминда

ўрнатиш учун

2. Бола сезадими, «бу дунёда бўлишга ҳаққи бор», бошқалар унинг бу фикрига қўшилмаганликларини кўрса, жуда ҳайратланади.

3. Бу болакай учун мутлақ обрў-иззатлилар йўқ, у ўз хатти-ҳаракатларини тушунтириб беришни истамайди ва ўзининг ҳам, бошқаларнинг ҳам танлаш эркини тан олади.

4. Гўдак ўзининг аҳамиятга молик эканига шубҳа қилмайди ва кўпинча ота-онасига «кимнинг кимлиги»ни билдириб туради.

5. Болакай айрим нарсаларни умуман бажармайди (*масалан, у навбат кутиб туришига тоқат қилолмайди*).

6. Бундай болалар қатъий қоидалар устувор бўлган, ижодкорликка йўл бермайдиган консерватив тизимларга дуч келганда, ўзларини йўқотиб қўядилар.

7. Болакай мактабда ёки уйда нимадир ишни бажаришнинг янада оқилона усулларини топа олади, аммо атрофдагилар унинг бу хатти-ҳаракатини «қои-

лар билан адаштирманг!»). Францияда ғайриоддий болаларни «тефлонна болалар» дейишади, чунки хулқ-атворнинг одадий меъёрларини уларга «ёпиштириб» бўлмайди, Америкада улар – «Индиго болалари». Уларнинг аурасидан таралаётган нурни экстрасеанс Ненси Энн Тепп шу рангда кўрган. Индиго – жуда очик, тўқ мовий рангдир. Шу охирига таъриф бизнинг мамлакатимизда ҳам оммалашмоқда.

НЕГА ИНДИГО?

Экстрасеансларнинг таъкидлашича, ҳар бир инсоннинг биомайдонида унинг бу Заминга нега келганини билдирувчи маълумот яшириндир. Бу гўё инсон кўнгли истайдиган ва инсон ердаги тирикликдаги ҳаёти мобайнида амалга ошириши керак бўлган бир дастурдир. Аксариятимиз бу моддий дунёнинг талотўпида ана шу дастуримизни унутиб қўямиз. Индиго болалари бунақа эмас! Уларнинг бошқа олам – БАТАМОМ МУҲАББАТ ва СЕВИНЧдан иборат бўлган руҳ олами ҳақидаги хотиралари ҳамиша уйғоқдир. Улар бизга маълум бўлмаган, биз кўникмаётган ҲАҚИҚАТдан хабардордирлар. Улар одамлар ўйлаб топган ўйин қоидаларини эмас, реал дунёнинг ҳаққоний манзараларини яхши биладилар. Улар одамларга эволюция поғоналаридан юқорига юксалишда ёрдам беришни истайдилар (*ва ёрдам бериш қўлларидан келади*). Индиго болаларининг ҳаётий вазифалари шундай. Ҳар бир инсон ўзининг бутун олам билан муштараклигини хис этиши керак, бу эса ҳар бир инсонни севиш ва тушунишдан бошланади.

Индиго болалари бизни хатоларимиз учун қоралашмайди. Улар шунчаки инсонга (*инсониятга*) муҳаббат оламига қайтишда ёрдам беришади. Моҳиятан,

Уларнинг бошқа олам – БАТАМОМ МУҲАББАТ ва СЕВИНЧдан иборат бўлган руҳ олами ҳақидаги хотиралари ҳамиша уйғоқдир. Улар бизга маълум бўлмаган, биз кўникмаётган ҲАҚИҚАТдан хабардордирлар. Улар одамлар ўйлаб топган ўйин қоидаларини эмас, реал дунёнинг ҳаққоний манзараларини яхши биладилар.

дабузарлик» ва амалдаги тизимга итоат қилмаслик, деб баҳолашади.

8. Болакай бошқа тоифадагилар, бегоналар орасида одамови бўлиб туюлади.

9. Интизомни бузганлиги ҳақидаги айбловларга у жавоб бермайди.

10. Қаҳрамонимиз бирор нарсага эҳтиёж сезса, муҳтожлигини айтишдан тортинмайди.

Бундай болаларни номлаш учун расмий бир атама йўқ, бироқ бу йўналишда уринишлар бормоқда. Ҳамма таърифларнинг ҳам ўзига яраша асоси мавжуд. Мана, уларнинг айримлари. «Янги мингйиллик болалари» – улар ғайриоддий рухий имкониятларга эга. «Ёруғлик болалари» – ёш қаҳрамонларимизнинг дунёқарашлари одатдаги қарашлардан фарқ қилади. «Қобилиятли болалар» – ҳар қандай синов уларнинг заковат даражаси ўртачадан юқори эканини кўрсатади (*мактабдаги баҳо-*

уларнинг бош вазифаси – бизга хатоларимизни кўрсатиш ва ўзгаришимизда, ўзимизга ва атрофдаги оламга бошқача, янгича қарашда кўмаклашишдир.

Индиго болалари учун биз – очик турган китоб. Ҳеч қачон болани алдашга уринманг, у билан самимий муносабатда бўлинг. Масалан, агар жаҳлингиз чиқиб турган бўлса, дарғазаб бўлсангиз, шуни айтиб қўя қолинг: «Мен дам олишим, ўзимга келишим керак, кейин сен билан бирга ўйнаймиз». Сизнинг иккиюзламачилигингизни, ёлғонингизни Индиго тушунади ва кейин сиз билан ростгўй бўлиш-бўлмасликни ўзи хал қилади.

Бундай болаларнинг аксариятида ҳайвонот ва ўсимликлар дунёсига нисбатан қандайдир самимий ва чуқур муносабат мавжуд. Бу ҳайратланарли болалар ҳақида яна кўп нарсаларни хикоя қилиб бериш мумкин, бироқ, келинлар, ўзимизга бир неча савол бериб

БОЛАЛАРИ

ва қалбимизда осойишталик
юборилган куч

Биз шу пайтгача мавжуд хулқ-атворимиз стереотиплари, шу дунё-қарашимиз ва тафаккуримиз билан на курраи Заминда, на қалбимизда осойишталик, гармония ўрнатолдик.

кўрайлик. Нега бундай доно болалар билан муаммолар чиқади? Нима учун улар бизнинг талабларимизга бўйсунмишга қаршилик қилишади? Нима сабабдан уларнинг айримлари одамови бўлиб қолишади? Нима учун улар жуда истеъдодли бўлишларига қарамасдан, ўзларига исён қилишга имкон берадилар?

Фалокат битта нарсада: биз уларни кўхна йўлдан олиб бормоқчимиз, улар эса – янгилик уруғларидир. Ўзингизни бир нафас оқил, ўзига ишонган одамлар ичига тушиб қолган болакай ҳолида тасаввур қилинг. Катталар айтишади: «Биз мана бу йўлдан боришимиз керак, сен ҳам биз билан бирга борасан». Керак экан, майли. Сиз бирга боряпсиз, кўлингиздан маҳкам ушлаб олишган. Бирдан қаршингизда катта жарлик борлигини кўриб қоласиз. Гапирасиз: «Бу йўлдан бориб бўлмайди, бу хавфли... Бошқа йўл бор, келингла, кўрсатаман». Аммо сизга кулоқ солишмайди, чунки чуқурни улар кўришмаяпти. Сиз кичкирасиз, қайнаб-тошиб кетасиз, улар сизни чуқурга томон судрашади ва жаҳл қилишади: «Бу бола бунчалар кўпол, қайсар. Биз уни етаклаб кетяпмиз, унга яхшилик истаймиз, у бўлса бизга кулоқ солмайди». Эҳтимол, Индиго болалари ҳам катта бўлгач, катталар ёнида туриб, заминдаги ҳаёт тажрибасини эгаллагач, ўзларини шундай тутишар. Биз шу пайтгача мавжуд хулқ-атворимиз стереотиплари, шу дунёқарашимиз ва тафаккуримиз билан на курраи Заминда, на қалбимизда осойишталик, гармония ўрнатолдик. Агар биз Индиго болаларини ҳам, бизни қандай тарбия қилишган бўлса, шундай вояга етказсак, бизга болалигимиздан сингдиришган хато ва камчиликлар уларда ҳам такрорланмайдими?

БОЛАЛАРНИНГ ҚАЛБИНИ ЭЪЗОЗЛАНГ!

1. Бола – тўлақонли шахс. Уни ўз хоширодангизга бўйсундиришга интилманг, одатдагидай: «Мен каттаман, шунинг учун менинг гапимга киришинг керак!» деманг. Уни мажбурламанг, ўзи тажриба орттиришига кўмаклашинг.
2. Гўдакка танлаш имконини қолдиринг. Унга ҚАНДАЙ ўйлашни ўргатинг, аммо НИМАНИ ўйлаш кераклигини ўргатманг. Индиго болаларини алдаш ва уларга куч билан «тўғри фикр»ни сингдириш имконсиздир. Аммо улар билан вазиятни ёки хатти-ҳаракатни муҳокама қилиш орқали келишиб олиш осон.
3. Тенг мулоқот олиб боринг. Айни пайтда ўз хатти-ҳаракати, ўз танлаган йўли учун ЎЗИ жавобгар эканини бола англаб олсин.
4. Индиго болалари синчков бўладилар ва

заиф жойларингиздан фойдаланган ҳолда, сизни бошқаришга уринадилар. Улар ҳамиша келишувларнинг чегараларини текшириб туришга уринадилар, шунинг учун сиз уларнинг келишувга риоя қилишларига эришинг.

5. Бола сабаб бўлган вазият ёки хатти-ҳаракатни уни камситмасдан муҳокама қилинг. Болага у қилган нотўғри ҳаракатни англашга имкон беринг.

БОЛАЛАРГА ИШОНИНГ!

1. Боланинг салоҳиятига ишонинг ва у буни билсин.
2. Индиго болалари жуда ҳалол бўладилар. Болага ёлгон сўзламанг, акс ҳолда унга ҳам жавоб тариқасида ёлгон гапириш ҳуқуқини берган бўласиз (одатда бу унинг сукут сақлашига ёки «ўз ичига беркиниб олиши»га олиб келади).
3. Бола ўзига олган мажбуриятларни қандай бажараётганини текшириб турунг. Бола ҳам Сизга нисбатан худди шундай қилиш ҳуқуқига эгадир.
4. Болага ўзини айбдор деб билиш ёки бошқаларни айблаш имконини берманг. Хато – бир эгалланган тажриба, ўйлаб кўриш ва ниманидир яхшилаш учун сабаб.
5. Бола маслаҳат сўраса, уни эшитинг ва масалани ҳал қилишда кўмаклашинг. Бир неча йўллари кўрсатинг: «Агар бундай қилсанг, нима бўлади...», «Мен сенинг ўрнингда бўлганимда...», «Болалик пайтимда менда ҳам шундай бўлган... ва мен ўшанда...» Ўзингизнинг қарорингизни мажбурлаб тикиштирманг, болани йўналтиринг.
6. Бу ҳаракатчан болаларга зеркиб қолиш имконини берманг. Ижодий озиксиз уларнинг ақли очликка дучор бўлади. Улар билан имкон қадар кўпроқ гаплашинг, ўйнанг. Мехрибон ва шафиқ бўлинг.
7. Бола ҳамиша хавфсиз эканини ҳамда орқасида сизнинг салоҳиятингиз, кўмагингиз ва иштирокингиз турганини сезиб турсин. Боланинг хатти-ҳаракати яхши ёки ёмон бўлиши мумкин. Аммо бола – ҳамиша азиз ва мухтарамдир.

Индиго болаларини вояга етказишнинг энг оддий йўли – уларни ўз қаричимизда тарбияламаслик, аксинча, ниҳолни ўстиргандай ўстириш, МЕХР-МУҲАББАТ суви билан суғориш, билим ва тажрибалар озиғи билан озиқлантириш лозим. У бизга ўзини, нозик вужудини ва доно ақлини, боқира қалбини ишониб топширди. Бу хазинани эҳтиёт қилинг!

(Давоми келгуси сонда)

Карим БАҲРИЕВ,
журналист

«Замонавий шароитда таълим самарадорлигини оширишнинг энг мақбул йўли – бу машғулотларни интерфаол методлар ёрдамида ташкил этиш ҳисобланади. Хўш, интерфаол методларнинг ўзини нима? Улар ўқувчи билимини оширишда қанчалик самарали?»

ШАХСГА ЙЎНАЛТИРИЛГАН ТАЪЛИМ

Ўқитувчини ҳам, ўқувчини ҳам
фикрлашга ва изланишга ундайди

Маълумки, интерфаол таълим ўқувчининг билим, кўникма ва муайян ахлоқий сифатларни ўзлаштириш йўлидаги ўзаро ҳаракатини ташкил этишга асосланади. Дарсни дебатлар асосида ташкил этиш ана шундай интерфаол усуллардан бири ҳисобланади. Дебатлар ўқувчиларда муҳокама қилиш, изланувчанлик, фикр билдира олиш, мустақил фикрини шакллантириш ва ўз фикрини ҳимоя қила олиш каби муҳим кўникмаларни ўзлаштиришда алоҳида аҳамиятга эга.

Дебатлар – бу қарама-қарши нуктаи назарларнинг ўзаро баҳси. Дебатлар илк бор қадимги Грецияда яратилган. Дебат – ўқувчиларни танқидий фикрлашга, турли масалаларни ўрганиш ва ўзлари ҳақ эканига бошқаларни ишонтиришга ўргатади. Ўқувчилар билан дебат ўтказганда куйидаги тамойилларга амал қилиш керак:

Ўтказиладиган дебатнинг мавзуси аниқ, тугалланган фикр шаклида бўлиши керак. Тасдиқловчи томон спикерлари ҳакамларни ўз нуктаи назарларининг тўғрилигига ишонтиришга ҳаракат қилади. Инкор этувчи томон спикерлари тасдиқловчи томон нуктаи назарининг нотўғри эканига ҳакамларни ишонтиришга ҳаракат қилиши керак.

Аргументлаш орқали ҳар иккала томон ҳакамларни ўз нуктаи назари тўғри эканига ишонтириши зарур. Аргументлар суэт ёки кучли, ишонарли ёки ишонсиз бўлиши мумкин. Шунинг учун дебат иштирокчилари ўз нуктаи назарларини мустаҳкамловчи далиллар тақдим қилиш орқали баён этишга ҳаракат қилишади.

Албатта, дебат ҳам шахсга йўналтирилган таълимнинг ўзига хос кўриниши бўлиб, ўқувчининг фикрлаш ва ҳа-

Биринчидан. Дебат ўтказишдан асосий мақсад фақат ғалаба қозониш эмас, балки янги билимларни эгаллаш, муносабат билдира олиш ва эшита олиш эканини унутмаслик;

Иккинчидан. Жараёнда фаол иштирок этиш ва муҳокамадаги масалага виждонан ёндашиш. Бу тамойил дебатнинг ўзаги бўлиб, нотўғри аргумент келтириш ва саволларга жавоб беришда мантиқан нотўғри йўлдан кетишнинг олдини олади.

Учинчидан. Ўзаро ҳурматни сақлаш. Дебат иштирокчиларининг шахсига, қасддан тескари алоқага киришмаслик, ўзга ўқувчи томонидан айтилган назария ёки фикрга қарши фикр бўлса, унинг обрўсини тўқмаслик. Чунки дебат – фикр ва ғоялар тўқнашувидан иборат. Бинобарин ҳар бир фикр ёки ғоя нисбий бўлиб, унга қўшилиш ёки қўшилмаслик мумкин.

Дебатда асосан иккита жамоа иштирок этади ва улардан бири ҳар доим тасдиқловчи ёки инкор этувчи бўлади.

ракат стратегиясини инobatга олган ҳолда унинг шахси, ўзига хос хусусиятлари, қобилиятини ривожлантиришга хизмат қилади. Бу турдаги таълим ўқувчи ёшларда мустақиллик, ташаббускорлик, жавобгарлик каби сифатлар, шунингдек, мустақил, ижодий ва танқидий фикрлаш қобилиятини тарбиялайди.

Ўқитувчи эса бу жараёнда ҳар бир ўқувчига имкон қадар индивидуал ёндашиши, унинг шахсини ҳурмат қилиши, унга ишонч билдириши керак. Қолаверса, шахсга йўналтирилган таълим ўқитиш жараёнининг иштирокчилари педагог-ўқувчи ёки ўқувчи-ўқувчилар гуруҳи тарзида ўзаро ҳамкорликда билим олиш, шахс сифатида камол топтириш учун қулай педагогик усуллардан биридир.

Ирода ЖАЛОЛОВА,
Мирзо Улуғбек тумани
211-сонли умумтаълим
мактаби ўқитувчиси

АНВАР ОБИДЖОН БАШОРАТЛАРИ

«Болалигимдан адабиётга қизиққаним сабабли Анвар Обиджон асарларини ўқиб катта бўлганман. 1980 йилларда «Энг ёруғ кун» номли қиссаси босилиб чиққан эди. Гарчи бу китобни илк бор ўқиганимда ёш бўлганим учунми, билмадим, шунчаки қизиқарли асар деб ўйлаганман. Узоқ Шарқда ҳарбий хизматда юрганымда олижаноб устоз Турсунбой Адашбоев юборган китоблар ичида бу асарнинг борлиги мени қувонтирган. Ўшанда уни иккинчи қайта ўқиб чиқдим. Ана шундан сўнггина асар ғояси мағзини чаққандек бўлдим.

Ўзбекистон 1990 йил кузида Мустақиллик декларациясини қабул қилиб, озодлик сари дадил кадам ташлаб, шўролар салтанати инкирозга юз тутаётган бир даврда Анвар Обиджоннинг «Энг ёруғ кун» қиссасини такроран ўқиш жараёнида унинг замирида Ватан озодлигига чорлов акс этганини англаб етгандек бўлдим. Болалигимда Ўзбекистондай заминнинг мустамлака давлат экани хаёлимга ҳам келмаган. Бирок қирчиллама йигит ёшимда туғилиб-ўсган юртимдан олис бир минтақада ҳарбий хизматни ўтарканман, она Ватанимиз Ўзбекистоннинг мустақилликка интилаётгани борасидаги муждалар руҳимни тетиклаштириб юборарди. Шунда «Энг ёруғ кун» асаридаги ғояларни янги талқин этишга ҳаракат қилдим.

Устоз Анвар Обиджоннинг мазкур асаридаги бош қаҳрамон Аламазон зулмат чўккан, фуқаролари чиркин сиёсат таъсиридан қабиҳ одамларга айланиб бўлган қоронғу ғорга тасодиф туфайли тушиб қолади. Қоронғулик салтанати, яъни Юлдузистон подшоси Искирт Биринчи ҳам калтафаҳм, бадният ва бетавфиқ бола бўлади. Муаллиф болалар тилига мос равишда яратган бу асарида кучли ҳажвга урғу берган ҳолда бу ернинг кишиларига хос иллатларни фош этиб беради. Юлдузистон фуқаролари иккиюзламачи, ўзлигини унутган, ювиксиз шахслар деб кўрсатилади. Улар учун поклик ва эзгулик ёт нарса. Кимки ювинса, покланса, жазо олиши муқаррар. Лаганбардор шоирлари фақат ифлосликни мадҳ этишади. Шоир Дуторий:

*Ҳаммомингга кирмайман,
виждоним бордир,
Ўлдирсанг ҳам кўнмайман,
имоним бордир.
Кечиб совун-лунгидан
менман бахтиёр,
Эй, Дуторий, ажойиб
замоним бордир,*

деб ашорлар битиб, мукофотлар олиб юради. Аммо тиканзор орасида тўтиё битганидек, бу заминнинг ҳам адолат-пеша, ҳалол инсонлари ҳам бор эди. Улар бу ерда бижиб ётган чиркинликка қарши курашгиси, адолат ўрнатгиси келади...

Мен асар баёни билан қанчалик вақтингизни ўғирламай, барибир уни ўзингиз ўқиб чиққанингизга етмайди. Анвар Обиджоннинг бу асарида улуг бир ишора – мустақиллик ғояси тепамазда қизил империя зуғумлари авж олган турғунлик даври, яъни 1980 йилларда илгари сурилади.

Ёзувчининг мазкур асаридан ташқари «Дахшатли мешполвон» китобида ҳам озодлик ғояси ўша шўролар даврида дадиллик билан қаламга олинган. Ундаги Мешполвоннинг ота-онасини тутқунликка гирифтор этган Қаҳратония подшоҳи билан курашиб, уни ен-

гиб банди қилинган ватандошларини кулликдан кутқариб қайтиши бугунги эркин, тинч ва фаровон турмушимизга бўлган умидни акс эттирган эди.

Дарҳақиқат адабиёт кечаги кундан кўра бугуннинг ва келажак борасидаги ўй-хаёл, орзу-умид, фикр-мушоҳадаларнинг тимсоли бўлса, яна-да қудратли бўлади. Кўнгил истагини ўз вақтида акс эттирилган адиблар энг бахтли истеъдод соҳибларидир.

Кўлига қалам тутган қобилият эгаси адабиёт олдидаги ўз бурчи нималардан иборат эканини чуқур ҳис этмоғи лозим.

Фикрни ўз вақтида айтмоғи, ғояни ўз вақтида илгари сурмоғи зарур. Билъакс, Дуторий сингари маддоҳлар тилидан тушмаган ғализ ва сийқаси чиққан тўтинаммо оҳанглар кўпаяди.

Шуларни ўйларканман, 1991 йилнинг октябрь ойи бошларида Узоқ Шарқдан ҳарбий хизматни тамомлаб қайтишда самолёт Тошкентга қўнган заҳотиёқ «Юлдузча» нашриётига йўл олдим. Бу ерда Анвар Обиджон, Ҳамза Имонбердиев, Абдурахмон Акбарлар мени жуда яхши кутиб олишди. Турсунбой ака қаергадир иш билан кетган экан, туш пайти келиб қолдилар. Анвар ака хонасида ўтириб учовимиз роса мириқиб суҳбатлашган эдик.

Ёзда ТошДУ (ҳозирги ЎЗМУ) журналистика факультетида кириш ҳаракатида юрганымда пойтахтдаги Матбуотчилар кўчасида йўлиқишиб қолдик. Устоз ҳол-аҳвол сўрашаркан:

– Ўқишлар нима бўляпти? – деб сўради. Мен ҳужжат топшираётганимни айтганимда эртага ишхона-сига ўтишини тайинлаб, йўлланма ёзиб қўйишни айтиб қолди. Гўёки университетга ўқишга киришимга қафолат хати берилгандек жуда қувониб кетдим. Турсунбой ака Ўшга кетган экан, Анвар ака ишхонасида эмингина ишлаб ўтирарди. Эшикдан кириб борганим заҳоти тайёрлаб қўйган йўлланмани қўлимга тутқазди. Ўша даврларда бундай ҳужжатларга аҳамият берилар эди.

Талаба бўлгач, Турсунбой ака ва Анвар акалар билан тез-тез учрашиб турардим. Улар мени ахён-ахёнда ўзаро гап-гаштакларига олиб ҳам борган. Бир куни болалар шоирлари ўзаро ўтириш қилаётган экан, Турсунбой ака Анвар Обиджоннинг уйига ўтишимни тайинлаб қолди. Борсам, тараддуд айна авжида. Каминага гуруч тозалаш вазифаси юклатилди. Аста ишга киришдим, Анвар ака Хоразмда девзира етиштирилладими ёки йўқлигини сўради. Жавоб берарканман, устозга кўпдан буён беролмай юрган саволни беришга журъат этдим:

– «Энг ёруғ кун» қиссангизни қайси матонат билан китоб қилиб чиқартиргансиз? Ахир қандай ғояни илгари сурганингизни билиб қолсалар, бошингиз омон қолмасди-ку?!

Анвар ака мийиғида кулдилар ва бу асарининг муҳокамаси ҳақида гапириб бердилар. Ўшанда Ёзувчилар уюшмасида ҳамма бир овоздан бу асарни китоб қилиб чиқариш мақсадга мувофиқ, деб турган бир пайтда отахон шоирлардан бири: «Ахир бу асарда жонажон совет диёримизга қарши ғоявий бузуклик бор-ку», деб қолган экан. Шунда Одил Ёкубов: «Кўйинг, оға, Анваржоннинг бу қиссасида ғоявий тузуклик бор», деб оғзига урган экан. Бошқалар ҳам мазкур қиссани ғоятда пишиқ ёзилганини эътироф қилган.

Шулар ҳақидаги хикояларни эшиттарканман, устозга изма-из саволлар берардим. Қозонда думба ёғини жиз қилаётган Турсунбой ака билағонга айланиб қолганимдан бошини чайқаб, кулиб кўярди.

«Энг ёруғ кун» қиссангизни қайси матонат билан китоб қилиб чиқартиргансиз? Ахир қандай ғояни илгари сурганингизни билиб қолсалар, бошингиз омон қолмасди-ку?!

Ғоятда зўр ўтириш бўлганди. Ҳеч эсимдан чиқмайди. Қанчалик Анвар Обиджон шахсидан қаҳрамон яшашга уринмай, уни қанчалик матонатли, журъатли ижодкор эканини таъкидламай, ғоятда камтарлик билан мушоҳада юритиб ўтирарди. Ўшанда устознинг айтган бир гапи ҳеч қачон эсимдан чиқмайди. «Мен деярли барча йирик асарларимни 30 ёшимгача ёзиб бўлганман. Ўттиз ёшдан сўнг уларни қайта таҳрир қилиб, эълон қилиш билан шугуллана бошладим, холос», деган эди устоз Анвар Обиджон. Бу дегани ёшлик ғанимат эканини айтиш баробарида кўпроқ меҳнат қилиш лозимлигини таъкидлашдан иборат эди.

Чорсуга яқин маҳаллада Турсунали Акбаров деган жўмард дўстим билан ижрада турардик. Анвар ака ва Турсунбой акалар биз турган ховлига ташриф буюриб, ҳол-аҳволимизни сўрашиб, гурунг бериб кетар, бундан роса бошимиз осмонга етар эди. Фақат ижод ва меҳнат ҳақидаги гурунларнинг тотти ҳамон юрагимга ҳаловат бағишлаётгандек гўё.

Анвар ака вафотидан икки ой олдин менга телефон қилиб узоқ гурунглашди ва бир пайтлари оғзимдан қочирган гап ҳақида сўради:

– Бир қисса ёзпман дегандингиз,

нима бўлди? Бу ҳақда Турсунбой ака ҳам жуда кўп гапирганди. Ёки Турсунбой ака айтганидек, ростдан ҳам туя гўштини еганми?

Мен асарни ёзиб тугатганим ва қайта кўриб чиқаётганим ҳақида гапирдим ва қўлёмани у кишига жўнатмоқчилигимни айтдим. Бу янги асарим билан устознинг ишончини қозонарман, олқишини, дуосини оларман деб умид қилгандим. Афсуски, бешафқат тақдир Анвар Обиджондек беназир инсон, истеъдодли шоирни қутилмаганда орамиздан олиб кетди.

Анвар Обиджон ўзбек болалар адабиётида туб бурулиш ясаган ижодкор саналади. Унгача болалар адабиёти фақат насихатбозликдан иборат бўлгани ҳаммага маълум. Ўн тўрт ёшимда Турсунбой Адашбоевга йўллаган бир хатимда бу ҳақда ёзган эканман: «... Қисқача хатимнинг мазмуни шундан иборатки, мен болалар адабиётига қизиқаман, ўзим ҳам шеърлар машқ қиламан. Мен кўпроқ ўзбек болалар адабиёти жонқуярларидан Анвар Обиджон, Рустам Назар ва Сизнинг шеърларингизни севиб ўқийман. Мен болалар шоирининг олдида тургун масъулиятнинг қандайлигини яхши англайман.

Болаларга атаб «сизга осмондаги ойни олиб бераман», деб шеър битишдан олдин шоир бу ишни бажара оладими, йўқми бир ўйлаб кўрмоғи лозим...

Менинг ҳали шеърларим район газетасидан бошқа газетанинг юзини кўрмади. Мен ёзганларимнинг келажакда тегирмонга солинганда болани ухлатиб қўядиган баъзи бир асарлар каби «чиқит»га чиқиб кетишини истамайман. Машқларим агар Сизга маъқул келса, бир мураббийим сифатида ўз фикрларингизни билдирарсиз деган умиддаман. Эҳтиром ила Хоразмдан Пулат».

Турсунбой ака ушбу хатим ҳақида ҳамма вақт гапириб юрар ва уни Анвар Обиджонга ўқиб берганини ҳам айтарди. Ўсмирлигимда ижодига нисбатан пайдо бўлган иштиёқ бора-бора унинг ўзига нисбатан чинакам ҳурмат ва эҳтиромга айланди. Қалбимдаги бу самимий туйғу устозини отаси қаби муҳтарам санаган бир оддий шогирд қалбининг маҳсули бўлиб, у ҳамиша такомилда. Анвар Обиджонни ҳеч қачон унутолмайман.

« Динимиз инсонларни доимо бир-бирлари билан яхши муомала қилишга буюрар экан, уларнинг муносабатлари беғараз, самимий бўлиши лозимлигини таъкидлайди. Зеро, инсон табиатан киришимли қилиб яратилган.

ДУСТЛИКНИНГ ҚАДРИ

Инсон жамиятдан ажралиб, алоҳида яшай олмайди. Шундай экан, мўмин киши барча ишларини тўғри йўлга қўйишда солиҳ дўсту ёрларни танлаши лозим.

Куръони каримда мўминлар ўзаро бир-бирларига дўсту биродар экани баён қилинади. Агар дўстлик Аллоҳ таоло учун бўлса, у яна ҳам мустаҳкам бўлади. Чунки Аллоҳ розилиги учун бўлган дўстликка ҳеч қандай ғараз аралашмайди. Бошқача қилиб айтганда, сан-манга бориб қолган тақдирда ҳам уларнинг дўстлигига путур етмайди. Имом Бухорий ривоят қилган ҳадисда айтилишича, Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи васаллам): «Аллоҳ таоло ҳеч қандай соя бўлмайдиган қиёмат кунда етти тоифа инсонларга Ўзининг арши соясидан жой беради. Улардан бири Аллоҳ таолонинг розилиги учун дўстлашган инсонлардир», – деганлар.

Бошқа бир ҳадисда эса: «Аллоҳ таоло йўлида дўстлашган инсонлар учун охиратда нурдан минбарлар барпо қилинади. Уларни кўриб ҳатто пайғамбарлар ва шаҳидлар ҳам ҳавас қиладилар», – деб марҳамат қилганлар (Имом Термизий ривояти).

Дарҳақиқат, аҳли солиҳ кишилар билан ошно бўлган инсон ҳеч қачон панд емайди. Бундай кишилар билан дўстлашиш нафақат дунёда, балки охиратда ҳам фойда бериши Куръони каримда баён қилинган.

Жоҳилият даврида одамларда ҳамиёт, ғурур, мутаассиблик, гина, адоват жуда кучли бўлган. Бир қабила киши бегона қабилага мансуб кишининг юзига бир тарсаки урса, бутун қабила оёққа туриб, то ўч олмагунча қўймас эди. Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи васаллам) пайғамбар бўлган вақтдан бошлаб Ул зотга иймон келтириб, суннатларига амал қилганларидан кейин мазкур ҳолат ижобий томонга ўзгарди. Гина, адоват, ҳасадгўйлик ўрнини Аллоҳ таоло йўлида дўстлашиш, ҳамжиҳатлик ва меҳр-оқибат эгаллади.

Авс билан Ҳазраж қабилалари ўртасида бир юз йигирма йиллик адоват сақланиб келар эди. Ислом дини шарофати билан улар дўсту биродарга айланишди.

Бетавфик, нодон инсонлар билан

«...Уларнинг дилларини (ўзаро) яқинлаштирган зотдир. Агар (Сиз) ердаги (ҳамма) нарсани сарфлаганингизда ҳам (уларнинг) дилларини (бир-бирига) бойлай олмаган бўлур эдингиз. Лекин Аллоҳ уларнинг ўртасини бойлади. Албатта У қудратли ва ҳикматли зотдир»

Анфол сураси, 63-оят.

дўстлашиш дунёда шармандалиқ, охиратда эса ҳасрату надомат келтириши ҳам очиқ-равшан баён қилинган.

Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи васаллам) бир ҳадисларида: «Сен ўзинг дўстлашаётган одамнинг хулқ-атвори, унинг қандай одам эканига эътибор бергин», – деб марҳамат қилганлар.

Халқимизда ҳам «Сен менга дўстларинг кимлигини айт, шунда мен сенга қандай одам эканингни айтаман», – деган бир гап бор.

Ҳадиси шарифда шундай дейилади: «Қиёмат қоим бўлганида унинг даҳшатидан инсонлар яқинларидан қочади. Бу ҳақда Аллоҳ таоло: «Ўша кун киши ўз биродаридан қочади. Яна

онаси ва отасидан ҳам, хотин ва ўғилларидан ҳам (қочур). (Чунки) у кунда улардан ҳар бир кишида ўзига етарли нарса (ташвиш) бўлур» (Абаса сураси, 34-37 оятлар).

Бир банданинг амал дафтари тарозига тортилганда зарра миқдоридаги савоб камлик қилади ва жаннатга киришига етмай қолади. Шунда юқоридаги ояти қари-мада таъкидланганидек яқинларидан ёрдам сўрар экан. Нажот чиқмагач,

Аллоҳ таоло йўлида дўстлашган дўстини кўриб қолади. Дўсти ундан: «Нега гамгинсан?», деб сўраса, у: «Жаннатга киришимга зарра миқдордаги савобим етмай қолди. Яқинларим ўзлари билан ўзлари овора бўлганлари учун мендан қочишди», дейди. Шунда дўсти унга: «Етмай қолган савобингга мен ўз савобимдан бераман», дея дўстига ўз савобидан беради.

Шу пайт Аллоҳ таоло Ўзи билган ҳолда фаришталарни гувоҳ қилиши мақсадида фаришталаридан: «У банданинг амал дафтари тортилганми? У ўз савобидан бериб юборди», дея сўрайди. Фаришталар: «Йўқ», деб жавоб беришади. Аллоҳ таоло: «Ундай бўлса, ниманинг эвазига бундай қилди», деб яна сўраганида, улар: «Эй, Аллоҳ! Булар Сенинг йўлинда дўст тутинганлар», дейишади. Шунда Аллоҳ таоло: «Сизлар гувоҳ бўлинглар! Мен уларнинг иккисини ҳам гуноҳларини афв қилдим. Жаннатимга киритинглар!» дейди», дейилган.

Дарвоқе, бирор инсонга баҳо беришда унинг ёру биродарлари қандай одамлар эканига қаралади. Агар улар баобрў, диёнатли кишилар бўлса, ўзгалар назарида унинг ҳақида ҳам шундай фикр пайдо бўлади. Борди-ю, ошналари Худони танимайдиган, бировнинг ҳаққидан кўркмайдиган, муттаҳам кишилар бўлса, уларнинг касофати туфайли биродари ҳам ёмон отлик бўлиши табиий. Шундай экан, мусулмон киши дунё ва охирати учун манфаатли бўлган инсонлар билан ошна бўлишга эътибор бермоғи лозим.

Аллоҳ йўлида бир-бирлари билан дўстлашган кишилар учун жаннатда ҳатто пайғамбарлар, шаҳидлар ўтирмайдиган тахтлар тайёрлаб қўйилгандир.

Жаҳонгир ЧОРИЕВ

ЎЗБЕКНИНГ ОНАСИ

« Отам қазо қилган йиллар эди. Отам борлигида ҳеч биримизнинг бошимизда рўзғор ташвиши йўқ эди, қаердан нима келиб, қаёққа кетаётганини билмас, ҳамма ёқ тўкин-сочинчилик эди.

Жўжабирдай жон билан қолиб кетган онам, нима қилишини билмай, охири ўзини деҳқончиликка урди. Давлатга ўн беш тонна полиз маҳсулотлари етиштириб бериш эвазига, Мирзачўлдан бир ярим гектар ер олиб, кову-тарвуз экишга киришиб кетди. Аммо деҳқончиликнинг ҳам ўзига яраша харажатлари кўп экан. Чайла куриш, трактор билан ер ағдариш, сув келтириш, уруғ экиш, ариқ қазиш, чопиқ қилиш, жўяқларга ишлов бериш – ҳаммаси катта харажат ва меҳнат талаб қилар, илик узилди пайт келган, қозон сувга солиб ўтирилган пайтлар эди. Очиқ ва ҳолсизликдан силла курирди.

Рўзғорнинг ишонгани биттагина сигир эди. Сути

пешма-пеш ичилар, қатиғи уютилар, ёғи овқатга ишлатиларди. Ҳамманинг хаёли сигирда, сув берардик, ўт ташлардик, хўлу-куруқ нимаки топилса, оғзига тутардик. Бир кун эрталаб, донг котиб қолдик. Сигир, қорни

Ризқимиз шу сигир орқасидан келиб турганди. Энди Худо бошқа ёқдан берса ажабмас. Худонинг ризқ беришига ишонмаслик, Худога ишонмасликдир.

шишиб, оёғи осмонда ағанаб ётарди. Бу аччиқ қисматнинг захрини дарҳол сезган норасида сингилларим, қий-чув, йиғи-сиғига тушди. Маълум бўлишича, пахтазорга қўйилган, селитра солинган сув, ке-

часи ариқларни бузиб, сигир боғланган жойгача келган ва сигир сувдан ичган-у, захарланиб ўлган.

Сингилларим онамнинг рўзғор тебратиш учун кийналаётганини билганидан, ҳамма оғирлик яна онамнинг бўйнига тушаётганидан, юраклари эзилиб йиғлашарди. Отам вафотидан сўнг, бир кунда улғайиб қолган акам бошини кўтаролмас, унсиз ҳиқилларди. Отамнинг

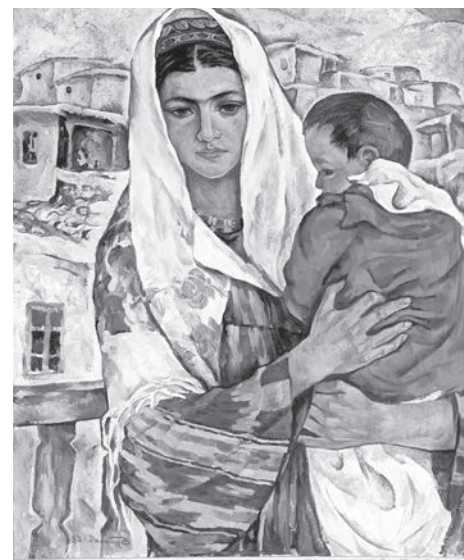
жанозаси кунийёқ онамнинг қоп-қора сочлари бир кунда оппоқ оқариб кетган, онамнинг яна танг аҳволда қолгани, яна азобланиши хўрлигимни кетирарди.

Йиғи товушини эшитиб,

кўшни деҳқонлар ҳол сўрагани келишди. Униси у деди, буниси бу деди, охири сигирни сўйиб, гўштини қассобга арзонроқ нархга топширадиган бўлишди.

– Етим болаларнинг ҳаққи бу, оч қолганда ўлимтик ейиш ҳам жоиз. Етимга ҳалол. Ким билиб ўтирибди, ҳозир сигирни терисини шиламизу, гўштини топшириб юборамиз, пули билан то кову-тарвуз рўзғор тебратиш турасизлар, етим еса гуноҳи йўқ, Худо ҳам кечиради, – деди тўпланишган эрақлар.

Онам кўнмади. – Етим одам бўлмасми, етиб отга минмасми?! Бу норасидалар ҳам бир кун одам бўлиб кетар. Ҳаммага чиққан кун бир кун буларнинг ҳам бошига чиқар. Ўлимтикнинг пулига боқиб, эртага отасига нима деб жавоб бераман. Худодан кўркмайманми

мен... Йўқ, болаларим, қани, кетмонни олиб келинглар, чуқур қазиб, сигирни кўмиб ташлаймиз. Қул ўлмай ризқи камимас. Ризқимиз шу сигир орқасидан келиб турганди. Энди Худо бошқа ёқдан берса ажабмас. Худонинг ризқ беришига ишонмаслик, Худога ишонмасликдир, – деди онам. Ўша кун шоша-пиша сигирни кўмиб ташладик. Чунки одамлар орасида сигирни менга беринг, мен олиб кетаман, деяётганлари ҳам бор эди...

Мухаммад ИСМОИЛ

Муносиб жавоб

Ҳазрат Алишер Навоий устози Абдурахмон Жомий ҳақида ёзган «Хамсатул мутаҳаййирин» китобида шундай бир воқеани эсга олади:

«Бир кун алар (Абдурахмон Жомий назарда тугилган) йўл била борадур эрмишлар. Махмуд Ҳабиб отлиғ девонаи хуморийи абтарий бор эрди. Ошуфта аларга йўлуқуб, беадабона сўзлар айтиб, балки сафоҳатлар қилибтур. Аммо алар мутлақ илтифот қилмайдурлар, дағи анинг сори бокмайдурлар.

Яна бир кун фақир (яъни Алишер Навоий) алар хизматида борадур эрдим. Ҳамул девона фақирни алар билан кўрдиким, борадурмен. Ул ердинким, жунун аҳли ва абтар халойик фосид хаёлоти бўлғай, соғинмиш бўлганким, алар анинг туно кунги беадаблиқларидин фақирга шаммаи изҳор қилғайлар ё қилмиш бўлғайлар. Аларга бетақриб сўз қотиб, узрхоҳликлар бошлади. Фақир таажжуб қилиб, алардин истифсор қилдимким: «Бу девонанинг паришон узрхоҳликлари, оё, не жиҳатдин эркин?».

Алар сўзни ўзга сори юткаб, туно кун ўтган ҳолатдин ҳеч нима изҳор қилмадилар. Аммо асқобдин туно кун ўтган сўз маълум бўлди.

Ул девона безътидолликлар қилса эрди, анга таъзир ва адаб қилибур эрди. Фақир тиладимким, анга адаб буюрғайман.

— Сен ҳеч нима демагилким, анга адаб етгусидур, — дедилар устоз.

Бир неча кун ўтмадиким, яна бир девона ани уруб ўлтурди».

«Ўзингиз учун фойдалидир...»

Бир ой тўла рўза тутгандан кейин танангизда нималар содир бўлишини биласизми?

1. Баданингиздан саксон фоиз захарли моддалар чиқиб кетади.

2. Ошқозон ости беши катта ҳажмда ишлайди. Шу сабаб қанд диабетни касаллигига чалиниш энг камида саккиз ой муддат ортга сурилади.

3. Мия никотин моддасидан халос бўлади. Бу нарса сигаретани ташлашга ёрдам бериб, танани кофеин моддасидан халос қилади.

4. Қаришни уч ой ортга суради. Бунга кўшимча равишда хужайраларни тозалайди.

5. Рўза танадаги ўлимга ҳозирланаётган барча хужайраларни, айниқса, иммунитет ва қон айланишда муҳим бўлган хужайраларни ҳимоя қилади.

6. Рўза узок муддат ишлаб келаётган хужайраларга дам бериш орқали уларни янгилаб, тартибга келтиради ва носоғлом бўлганларини чиқариб юборади.

7. Рўза буйракни ювади. Шунингдек жигар, қонни айлантириш ва ички захарли моддаларга барҳам бериш учун кучли даражада тайёргарликни рўза сабабли қўлга киритади.

8. Рўзадаги фойдаларнинг энг буюғи аксар гуноҳлардан халос бўлишидир.

Расулulloх соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Рўза тутинглар, соғлом бўласизлар», деб чин сўзни айтганлар.

Анвар Аҳмад таржимаси

ИНТЕЛЛЕКТ

Тутқич бермас ўғри

Венесуэла полицияси бир ўғрининг изига тушганига анча бўлган, лекин ҳеч қўлга туширилмас эди. Уни ушлаш бўйича ўтказилган бир неча махсус операция муваффақиятсиз якунланади.

Қизиғи шундаки, полиция ўғрининг уй манзилини билар эди. Ҳар сафар бу машҳур муттахам уйда бўлган пайти полициячилар ҳибс учун ордер олиб, тикка бостириб борарди. У эса тезда ётоқхонасига кириб олар ва у ердан чиқмай ўтираварди. Полициячилар кута-кута тоқати тоқ бўлгач, қўл силтаб, қайтиб кетишга мажбур бўлар эди.

Савол: Полицияга ётоқхонага кириб, ўғрини қўлга олиш учун нима тўсқинлик қилган?

Жавоблар келгуси ҳафтанинг чоршанба кунигача қабул қилинади.

Электрон манзил: info@od-press.uz
Telegram: (+998 97) 444-80-84

Бунинг тарихи IX асрда Хоразмда бошланган. Яъни, бизнинг Ўзбекистон заминиди.

Номаълум сон нега «X»?

Ҳаммаси «алгебра», «алгоритм» каби атамалар муаллифи Муҳаммад Хоразмийга бориб тақалади. Буюк аллома тенгламалар ечимига оид фан – алгебрага (ал-жабр – тенгламада чап томондагини ўнг томонга ўтказиш ва бунда мусбатни манфийга ё манфийни мусбатга, кўпайтиришни бўлишга ё бўлишни кўпайтиришга ўзгартиришни англади) асос солган чоғлари хали формула ишлатиш расм бўлмаган эди. Шунинг учун олим тенгламаларни сўзлар билан ифодалаган ва номаълум сонни «шай» (арабчадан ўзирганда «нарса» маъносини беради) деб атаган. Масалан, учта нарса 15га тенг ($3x=15$) – демак, нарса 5га тенг ($x=5$) бўлади.

Бевосита бугунги «x»га келсак, Хоразмийдан анча кейин, XII асрда алломанинг асари Испанияга бориб қолади ва эски испанчада «ш» дейиш учун «x» ҳарфи ишлатилгани боис, у ерда номаълум сонни «хеи» деб ёзишади. Орадан вақт ўтиб, формулалар ишлатила бошлагач, «хеи» – «шай» қисқариб, ундан фақат «x» қолади. Шу тарихи бугун дунё номаълум сонни «x» билан белгилайдиган бўлди.

ҲИКМАТ

Энг яхши нарса

Ҳабиб Жаллоб айтади:

«Ибн Муборакдан: «Инсонга берилган энг яхши нарса нима?» деб сўрадим.

У: «Тузга ақл», деди.

Мен: «Агар у бўлмаса-чи?» дедим.

У: «Гўзал одоб», деди.

Мен: «Агар у ҳам бўлмаса-чи?» дедим.

У: «Маслаҳатгўй, меҳрибон дўст», деди.

Мен: «Агар у ҳам бўлмаса-чи?» дедим.

У: «Суккут сақлаш», деди.

Мен: «Агар у ҳам бўлмаса-чи?» дедим.

У: «Тез етадиган ўлим», деди.

ПАЗАНДАЛИК

Кизил карамнинг яхши томони шундаки, у деярли ҳар қандай салатга ёрқин ранглар қўшиши мумкин. Ушбу салат сизнинг столнингизнинг ҳақиқий безакига айланади. Бу шунингдек, мазали тушлик ёки кечки овқат учун ажойиб қўшимча бўлади ва бутун оилани хурсанд қилади.

Масалликлар: 400 грамм кизил карам, 150 грамм кизил

Сабзавотли салат

сабзи, 150 грамм бодринг, 1-2 та саримсоқ донаси, 0,5 боғ кўк пиёз, 0,5 боғ шивит, 1 чой қошиқ шакар, 0,5 чой қошиқ туз. 100 грамм қаймоқ.

Тайёрланиши: Барча сабзавотларни ювиб пўстини арчамиз. Карамни майда қилиб тўғраймиз. Сабзи ва бодрингни майда сомонча шаклида

тўғраймиз (ёки қирғичдан ўтказишингиз мумкин).

Майда тўғралган карам турган идишга шакар ва туз солиб, карам юмшаши учун озрок қўлда эзамиз. Сўнгра бодринг, сабзи, кўк пиёз, шивит ва эзилган саримсоқ соламиз. Қаймоқ солиб, аралаштираемиз. Таъбга кўра туз ва мурч солиш мумкин.

Ёқимли иштаха!

Ситора ОМОНОВА

ЭЪЛОН

Тошкент шаҳар Учтепа туманидаги 295-умумий ўрта таълим мактаби томонидан 2019 йилда Усмонов Саидфузаил Абдурахмон ўғли номига берилган 9 йиллик ўрта таълим тўғрисида ТМ № 0433547 рақамли шаҳодатнома йўқолганлиги сабабли бекор қилинади.

МУАССИСЛАР:

Ўзбекистон Касаба уюмлари федерацияси Кенгаши;
Ўзбекистон ёшлар иттифоқи марказий кенгаши;
«Ўзбектелеком» акциядорлик компанияси;
«Ўзбекистон почтаси» акциядорлик жамияти;
«Матбуот тарқатувчи» акциядорлик компанияси;
Акциядорлик тижорат «Алоқабанк».

Газетада интернет материалларидан ҳам фойдаланилган.
Газета 2012 йил 20 апрелда Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 0814-рақам билан рўйхатга олинган.
«Шарк» нашриёт-мағбаа акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилди.
Босмахона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41.

Бош муҳаррир

Ҳусниддин
БЕРДИЕВ

Тахририят манзили:

Тошкент шаҳри, 100000. Амир Темур 1-тор кўчаси, 2-уй.

Тел/факс: 234-83-45. E-mail: info@od-press.uz

Газета тахририят компютерида терилди ва саҳифаланди.

Буюртма: Г-427

ISSN 2181-6190

Обуна индекси — 193

Алади: 1 282 нусха.

Нархи: келишув асосида.

Қоғоз бичими А-3, ҳажми 2 босма табоқ.

Оффсет усулида босилган.

Чоп этишга топширилди: 20:00

ISSN 2181-6190

9 772181 619005

1 2 3 4 5 6